

A CCN, AZ NPA ÉS KAPCSOLATAIK*

TÓSZEGI ZSUZSA

Az UNESCO által meghirdetett UAP (a dokumentumok egyetemes hozzáférése) program céljait követve sorban alakulnak meg a számítógéppel közvetlenül elérhető nemzeti központi katalógusok. Franciaországban 1983 januárja óta működik üzemszerűen a CCN vagyis az időszaki kiadványok központi nemzeti katalógusa. Felépítésével és működésével két okból is érdemes megismerkednünk:

- a feltöltés alatt álló hazai időszaki kiadványok központi katalógusa, a Nemzeti Periodika Adatbázis is az UNESCO által szorgalmazott koncepcióra épül, és illeszkedni kíván a világ valamennyi országára kiterjedő összefüggő hálózathoz;
- az ISDS nemzeti központok szakértőinek 1986. évi budapesti tanácskozása eredményeként 1987 májusától az Országos Széchényi Könyvtár közvetlen hozzáférési lehetőséget kapott a CCN lekérdezésére.

A CCN célja, szervezete, működése

A francia központi nemzeti katalógus célja a könyvtárakban őrzött időszaki kiadványok feltárása a hatékony könyvtárközi kölcsönzés, a gyors reprográfiai szolgáltatás és az előfizetések koordinálása érdekében. A CCN decentralizált hálózatra épül, amelyen belül a szervezeti felépítés és a munkafolyamatok jó szervezése révén biztosítják a bibliográfiai következetességet, kiküszöbölik a párhuzamos feldolgozást és megbízható lelőhelyi adatokat szolgáltatnak.

Az 1986 végén 380 000 időszaki kiadvány adatait tartalmazó központi katalógus szervezete három szintre tagozódik: a helyi könyvtárak; a regionális központok; és a nemzeti központ szintjére. A mintegy 2500 helyi könyvtár a regionális központokon keresztül kapcsolódik a rendszerbe, ide küldik a CCN-ben még nem szereplő új időszaki kiadványokról kitöltött gépi adatlapokat és ezek címloldalainak másolatait. A helyi könyvtárak a központi katalógust közvetlenül lekérdezhetik és a meglévő leírásokat kiegészíthetik saját lelőhelyi adataikkal, de a bibliográfiai leírásokat nem módosíthatják – ez a regionális központok hatásköre. A CCN-ben a legfontosabb szerepet a regionális központok töltik be, fő feladataik:

* CCN Catalogue Collectif National informatisé des publications en serie – időszaki kiadványok központi katalógusa.

NPA – Nemzeti Periodika Adatbázis.

- a helyi könyvtárak és a nemzeti központ közötti összeköttetés biztosítása;
- a földrajzi, illetve az egyes szakterületen a munka szervezése: állományuk összetétele alapján kiválasztják a hatókörükbe tartozó köz- és magánkönyvtárakat, amelyekért felelősséget is vállalnak mind a szolgáltatások biztosítása, mind az új adatok bevitele szempontjából;
- gondoskodnak a helyi könyvtárak (tehát az információ-szolgáltatók és -felhasználók) képzéséről;
- a helyi könyvtárakban kitöltött adatlapok ellenőrzése és az adatok verifikálása révén felelősséget vállalnak a nemzeti központba továbbított adatok bibliográfiai hitelességéért;
- a régiókban működő technikai bizottságok keretén belül gondoskodnak a rendszer fejlesztéséről, a katalogizálási szabványok, az indexelés karbantartásáról, a megfelelő kiadványok közreadásáról.

Az egész rendszer naprakészességét a regionális központok biztosítják, és kizárólagos joguk a bibliográfiai adatok módosítása. Franciaországban jelenleg 35 regionális központ működik, közülük 22 területi és 13 (az ország „szívében”, az Île de France-ban lévő szakkönyvtárakra épülő) szakmai központ. A regionális központok tevékenységét a nemzeti központ koordinálja, emellett biztosítja az adatbázishoz való hozzáférést, kiadja a regionális központok munkáját segítő és szabályozó segédleteket, dönt a nemzeti központ katalógus és egyéb országos érvényű kiadványok közreadásáról.

A CCN adatbázis három nagy adatállományra oszlik: bibliográfiai részre, a lelőhelyi adatokra és a könyvtárak címjegyzékére. A bibliográfiai rész tartalmazza a folyóiratra vonatkozó valamennyi adatot: az ISSN-t (vagy CCN azonosítót), a főcímet, a párhuzamos címet, a címváltozatot, a kulscímet, a megjelenés adatait, a közreadót, az indulás és az esetleges megszűnés évét, a folyóirat előzményeire vagy folytatóira vonatkozó utalásokat, a beolvadás vagy kiválás tényét, a melléklapo/ka/t vagy a főlapot stb.

Lekérdezési tapasztalataink

Mint ismeretes, az OSZK 1981 óta dolgozik a hazai könyvtárakban megtalálható külföldi szakfolyóiratok számítógépes központi katalógusán (NPA). Szándékaink szerint a lehető legteljesebb bibliográfiai leírásokat kívánunk az adatbázisba bevinni: a rekordok teljessé tételéhez az ISDS leírások mellett felhasználjuk a központi nemzeti katalógusokat is, amelyek mindeddig nyomtatott formátumban, illetve közülük néhány COM katalógus formájában álltak rendelkezésünkre. Az 1981–86 közötti időszakra vonatkozó mintegy 22 ezer cím közül kb. 15 ezer rekordot tudtunk bibliográfiai szempontból teljessé tenni. A fennmaradt 7 ezer címet – amelyeket az ISDS regiszterek alapján sem tudtunk kiegészíteni – folyamatosan kérdezzük le a CCN adatbázisból, nagyban megkönnyítve és meggyorsítva ezzel a munkánkat.

A CCN adatbázis a francia Országos Felsőoktatási Műszaki és Tudományos Információszolgáltató Központ (SUNIST Serveur Universitaire National pour l'Information Scientifique et Technique) számítógépén fut. A rendszerbe Magyarországról a Radio

Austrián keresztül tudunk belépni a megfelelő bejelentkezési eljárással (vonalhívás, a jelző megadása stb.). Az elektronikus posta (TRANSPAC = a francia közigazgatás számára kifejlesztett adatátviteli hálózat) üzenetei után a képernyőn rögtön megjelenik egy nyíl, amely azt jelenti, hogy a rendszer készen áll a válaszadásra.

A lekérdezés hat fő szempont alapján történhet:

1. ISSN szám alapján,
2. az ISSN szám hiányában a CCN azonosító szám alatt,
3. az időszaki kiadvány címe szerint,
4. a közreadó testület nevének megadásával,
5. a cím és a közreadó együttes keresésével,
6. végül lehetséges ún. előzetes keresés a feltételezett cím és a közreadó neve alapján.

A keresés legegyszerűbb formája, ha az ISSN szám alapján megtaláljuk a keresett időszaki kiadványt. A képernyőn rögtön megjelenik a válasz az ISSN számmal és az időszaki kiadvány címével, amelyből a lekérdező azonnal eldöntheti, kéri-e a teljes bibliográfiai tétel megjelenítését vagy sem. Ha igen, többféle választási lehetőség van:

- a teljes formátum kiírása a mezőnevekkel együtt „lc” vagy a mezőnevek kódolt formáival „lw” paranccsal,
- a címmező „lt” kód segítségével,
- választhatunk egyszerűsített formátumot, amely csak a legfontosabb mezőket tartalmazza, vagy tetszés szerinti mezőket is megjeleníthetünk.

Előfordul, hogy az általunk megadott ISSN számra a válasz a „nem talált”, ekkor megkísérelhetjük az időszaki kiadvány címe vagy közreadója, illetve a kettő logikai szorzata („ÉS”) szerinti keresést. A szöveges lekérdezésnél lehetőségünk van a „csonkolásra” és a „maszkolásra” is, tehát bizonyos szövegrészek elhagyására, illetve egyes karakterek kihagyására. Tapasztalataink szerint ez az eljárás nagyon hasznos a transliterált címek és bizonyos kötőszavak esetében.

A válaszadási idő az ISSN mező esetében gyakorlatilag nem is érzékelhető, de gyorsan kapunk választ a szöveges kérdéseinkre is. Ha több cím kezdete azonos, akkor a képernyőn előbb a lehetséges válaszok száma jelenik meg: ebben az esetben célszerű a keresést a cím és a közreadó vagy a feltételezett cím és a közreadó együttes megadásával folytatni.

Az NPA kitűzött céljaival összevetve a CCN bibliográfiai tételeit, azt tapasztaltuk, hogy francia kollégáink a teljességre törekvésből tettek bizonyos engedelményeket. Hitelesített tételként bevitték olyan rekordokat is, amelyeknek alig néhány mezője van kitöltve (tehát például hiányzik a közreadó, az indulási év, az ISSN, a bibliográfiai kapcsolatok jelzése stb.), illetve már nem is egy olyan leírással találkoztunk, amely a megszűnés és/vagy a folytatás tekintetében nem egészen egyértelmű. A magyar Nemzeti Periodika Adatbázis építése során mi magunk is naponta szembesülünk ezzel a problémával: a teljességre és a hitelességre törekvés óhatatlanul nehezíti és lassítja munkánkat, ezért nekünk is számtalan esetben el kell döntenünk, hogy a pontosságot részesítsük-e előnyben a rendszer mielőbbi üzembe helyezésének rovására, vagy fordítva.